

## **Octavian Nemescu**

### **LAUDATIO**

Din capul locului menționez că studenții și profesorii Universității Naționale de Muzică sunt onorați să-l aibe în mijlocul lor, în această zi, pe marele compozitor Krzysztof Penderecki, unul dintre iluștrii muzicieni ai zilelor noastre, care a marcat momente importante din istoria muzicii moderne și postmoderne.

Îmi aduc aminte de primii ani ai studenției mele, ca student la compoziție, este vorba de sfârșitul anilor 1950, începutul deceniului 1960, când împreună cu câțiva colegi, doritori de a aprofunda curentele moderne, la modă în muzică și, în general, în toate artele, cât și de a le asimila în creațiile proprii, ne uitam cu invidie la Polonia. Țară comunistă, ca și România, acolo se obținuse o libertate totală în exprimarea curentelor artistice. La noi, în continuare, dictau normele realismului socialist, cu alte cuvinte, ale proletcultismului. Modernismul era interzis. Studenții de la facultățile artistice, care doreau să-și modernizeze limbajul artistic erau pur și simplu dați afară din facultate, trimiși la munca de jos. Modernismul, ca și muzica de jazz erau considerate a fi forme de manifestare artistică ale capitalismului și imperialismului. Polonezii obținuseră această libertate după 1956, ca urmare a curajului, dârzeniei și patriotismului lor traditional, drept consecință a unei revolte anticomuniste, ce marca ieșirea din stalinism și care a avut loc, mai întâi, în Ungaria și, apoi, imediat în Polonia. La noi gesturile de răzvrătire au fost firave și înăbușite în fașă. Trona aici proverbul, la fel de tradițional: „capul plecat sabia nu-l taie”. Noi românii am obținut libertatea de creație, de sus, abia după 1963 și ulterior, ne-am spus cuvântul artistic.

Drept consecință a acestor descătușări din țara vecină, s-a înființat la Varșovia, încă din 1958, celebrul festival „Toamna varșoviană” care a devenit rapid unul dintre centrele principale ale avangărzii mondiale în muzică. În acest context s-a ivit și așa numita „școală poloneză” în creația muzicală (ca și în cinematografie și literatură), care lansa, în premieră, idei novatoare în planul limbajului muzical. Primul compozitor de care am aflat atunci, noi românii, a fost Lutoslawski, urmat apoi de Penderecki. Am auzit ulterior și muzici de Gorecki, Serocki, Kotonski, Baird, Bacewicz, etc.

Piesa „bombă” a anilor 1961 a fost însă „**Tren (bocet) pentru victimele Hiroșimei**” de Krzysztof Penderecki. Fusese apreciată ca una dintre marile creații muzicale de reper din acea vreme, din istoria

muzicii de avangardă. Primise premiul UNESCO. După ce am făcut rost de partitură și de documentul sonor (deoarece în Polonia se putea călători mult mai lesne decât într-o țară capitalistă), am auzit această lucrare muzicală, atât eu cât și tinerii mei colegi compozitori, doritori de avangardă, de înnoire a limbajului sonor, de sute de ori, zi și noapte. Doream să o imităm. Krzysztof Penderecki devenise idolul nostru. Vedeam, pentru prima oară, o partitură unde discursul sonor nu mai era marcat în bare de măsură, ci în minute sau secunde. Am luat cunoștință, prin ea, cu noua categorie sintactică, numită textură, în terminologia lui Ștefan Niculescu. De asemenea, cu clusterelor. Se marca, în felul acesta, o adevărată revoluție în grafia sonoră și acustică.

Nu știu dacă domnul Penderecki își mai aduce aminte, dar în anul 1961, când devenise deja un compozitor celebru în întreaga lume, a vizitat România cu ocazia unui schimb cultural între cele 2 țări. I s-a organizat un concert, unde și-a prezentat creații proprii, la sediul Uniunii Compozitorilor. Noi, tinerii compozitori moderniști (care eram încă studenți), doream să-l vedem, să-l adulmecăm, să-i ascultăm muzica. Autoritățile muzicale de la acea vreme ale Uniunii nu ne-au dat voie să intrăm. Am auzit ulterior că muzica sa a provocat un adevărat scandal în rândul bătrânilor, conservatorilor, închiștaților compozitori de aici pe care noi îi numeam „pășuniști”.

Din perioada modernistă a intervalului 1960-1970 mai citez câteva titluri de lucrări, pe care le consideram și le consider, și acum, a fi importante: **Polymorphia, Psalmus 1961, Kanon, Stabat Mater, Capriccio, De natura sonoris 1 și 2, Dies Irae, Kosmogonia, Lukas Passion, Canticul Canticorum Solomonis, Simfonia I**, etc. Se observă aplecarea curajoasă, pentru un compozitor care locuia într-o țară comunistă, ce avea ca atitudine dominantă ateismul, tematica religioasă, prin prisma doctrinei catolice. Krzysztof Penderecki se înscrie, în felul acesta, printre cei puțini, care în muzica secolului XX au servit cauza acestei direcții confesionale, alături de Olivier Messiaen. La noi lucrul respectiv era imposibil. Și încă o observație: dacă în muzicile multor compozitori de avangardă diferența dintre proiectul componistic (de multe ori atractiv) și rezultatul sonor este dezolantă, acesta fiind bunăoară cazul lucrărilor lui Stockhausen sau, mai ales, ale lui Xenakis, operele lui Krzysztof Penderecki hipnotizează, fascinează de la prima lor audiție. Respectivul impact pe care îl are muzica sa asupra receptorului se datorează, în primul rând, marelui său talent.

Dar direcția avangardistă, cu miza doar pe invenția radicală de limbaj, fără niciun alt suport, cu negarea vehementă a tuturor

tradițiilor, a început să se ofilească rapid, să dea deci, semne de oboseală. Se năștea astfel, la sfârșitul anilor 1960, începutul deceniului 1970 o nouă direcție, un nou spirit al Timpului bazat pe **recuperare**, ce a căpătat, mai târziu, denumirea de Postmodernism. Desigur, că fiecare a înțeles în felul lui atitudinea recuperatoare. Krzysztof Penderecki a fost printre primii compozitori care a răspuns la apelul acestui nou egegor, acestei noi direcții în bătaia vântului. Așadar, compozitorul polonez, după 1970, își schimbă, aproape la modul radical, stilul componistic. Iată cum explică el însuși: „experimentul și speculația formală au fost, mai degrabă, destructive decât constructive, de unde nevoia de întoarcere la Tradiție”. S-a întâmplat începând cu Concertul de vioară nr.1, scris în anii 1970.

Dintre importantele sale lucrări mai citez și **Simfonia a 2 - a Craciun**, scrisă în 1980 și, mai ales, **Recviemul Polonez** realizat ca urmare a curajoasei sale solidarizări cu mișcarea sindicală „Solidaritatea” de la Gdansk, care avea o poziție antiguvernamentală și anticomunistă în anii 1980, în plin comunism. Era un omagiu adus celor uciși de regimul represiv în 1970. Dintre lucrările mai recente menționez **Concertul pentru violoncel și orchestră nr. 2, Cele Șapte Porți ale Ierusalimului** cât și **Credo**. Toate aceste lucrări sunt realizate cu același mare talent și putere de seducție.

Muzica lui Krzysztof Penderecki este cântată astăzi în marile centre culturale ale lumii de către mari interpreți, mari orchestre și mari dirijori. Uneori chiar compozitorul își dirijează lucrări importante. În 2001 opusul său intitulat **Credo** a primit premiul Grammy. În același an a mai primit premiul prințului de Asturia, în Spania. Este Doctor Honoris Causa a peste 30 de universități din toată lumea.

Ținând cont de toate aceste merite, care întregesc profilul unei mari personalități artistico-muzicale, una dintre cele mai celebre ale zilelor noastre, Universitatea Națională de Muzică din București are onoarea de a-i acorda domnului Krzysztof Penderecki titlul de Doctor Honoris Causa.